

Een blik in de keuken van de brandweerexamens

□ Anne-Marie de Graaf

Het Nederlands bureau brandweerexamens (Nbbe) is een onafhankelijk bureau dat alle brandweerfunctionarissen, zowel vrijwilligers als beroeps, examineert met als doel het behalen van een rijksdiploma voor een bepaalde functie bij de brandweer. De proeven van bekwaamheid, die gebaseerd zijn op kwalificatieprofielen, worden beoordeeld door een examencommissie. De resultaten worden geregistreerd in het digitale toetsreserverings- en registratiesysteem [mijn]Nbbe.

De proeve van bekwaamheid

De brandweer kent een diversiteit aan functies. De bevelvoerder met zijn manschappen die de brand komen blussen zijn vaak wel bekend, maar er zijn ook beheersmatige functies zoals operationeel manager of specialistische functies zoals adviseur gevaarlijke stoffen. Om het diploma te behalen moet de brandweerfunctionaris (in spe) een proeve van bekwaamheid afleggen. Een proeve wordt met deskundigen uit het veld vastgesteld op basis van de kerntaken uit het kwalificatieprofiel. Een proeve bestaat altijd uit een mix van diverse toetsvormen, bijvoorbeeld een arbeidsproef, een (computer)simulatie, een gesprek, een geslotenvragentoets die online wordt afgenomen of een toetskaart. Op de toetskaart staan vaardigheden vermeld die de kandidaat tijdens de opleiding moet uitvoeren. Een beoordelaar kijkt of de kandidaat de vaardigheid voldoende beheerst. Pas dan wordt de vaardigheid afgetekend. Een toetskaart

HET NBBE

Het Nederlands bureau brandweerexamens is een zelfstandig bestuursorgaan van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). BZK zorgt voor het wettelijke kader, onder andere in de vorm van kwalificatiedossiers. Hierin zijn de kwalificatieprofielen opgenomen die de basis zijn voor de proeven van bekwaamheid en de opleidingen. Diverse brandweeropleidingsinstituten verzorgen het onderwijs.

Deze kleine organisatie examineerde in 2006 ruim 39.000 kandidaten. Daarvan legden 22.920 kandidaten een schriftelijke toets af (open- en geslotenvragentoetsen), 2650 kandidaten voerden een projectopdracht uit (een scriptie of uitwerking van een casus zoals die in de modulaire structuur werd gebruikt) en ruim 13.319 kandidaten deden een praktijkexamen. Meer informatie is te vinden op de website www.nbbe.nl.

is voorwaardelijk voor een bepaald proeve-onderdeel, vooral om te garanderen dat dat proeve-onderdeel veilig uitgevoerd kan worden.

De examencommissie

Met uitzondering van de geslotenvragentoets wordt elk proeve-onderdeel door een examencommissie beoordeeld. De examencommissie bestaat uit ten minste een beoordelaar (examinator) die door het Nbbe is benoemd. Daarnaast kunnen er ook nog andere beoordelaars, zoals een docent, in de examencommissie zitting hebben.

De beoordelaar beoordeelt aan de hand van de beoordelingscriteria die samen met experts uit het veld zijn opgesteld. De waarde die een beoordelaar kan toekennen aan een beoordelingspunt is voldoende/

In [mijn]Nbbe staan alle kandidaten, beoordelaars, organisatoren, soorten examens en onlinelocaties geregistreerd

Digitalisering

Na twee jaar van voorbereiding met testteams, klankbordgroepen, programmeurs, onderwijskundigen, projectleiders en vele anderen, kon het Nbbe op 1 april 2006 starten met een digitaal toetsreserverings- en registratiesysteem, [mijn]Nbbe, en onlinetoetsen. Inmiddels is men ruim twee jaar verder en kan men tevreden terugkijken op een geslaagd digitaliseringproces.

De invoering van onlinetoetsen is geen vlekkeloos proces geweest. Het was behoorlijk wennen. Van schriftelijk examen doen naar achter de computer examen doen was een hele overgang. De meeste kandidaten vonden het weliswaar leuk, maar de voorbereiding was een stuk lastiger. Ze kregen de examenvragen namelijk niet meer mee naar huis. Het slagingspercentage daalde behoorlijk. De klachten en bezwaren stroomden binnen. Digitalisering van de gesloten-vragentoets betekende ook de introductie van nieuwe vraagvormen. Op dat punt heeft het Nbbe lering getrokken: bijvoorbeeld over de formulering van de vragen, over de scoringsregels en over de samenstelling van de toets qua vraagvormen. Bijvoorbeeld bij de meer-uit-meervraag wordt nu het aantal gewenste antwoorden in de stam vermeld en het aantal meer-uit-meervragen in een toets is verminderd. Inmiddels heeft de situatie zich gestabiliseerd. Het slagingspercentage is 'normaal', dat wil zeggen gemiddeld tussen de 65 en 80 procent, en er zijn amper nog bezwaarschriften. Technisch is het proces goed verlopen. Een enkele toetslocatie heeft in het begin problemen gehad.

onvoldoende, óf voldoende/KO (kardinale onvoldoende). Een kardinale onvoldoende is een onvoldoende die direct leidt tot een onvoldoende voor de proeve als geheel of voor het proeve-onderdeel. Een kardinale onvoldoende kan alleen gegeven worden aan een beoordelingspunt dat over veiligheid gaat of over een ander cruciaal element voor het functioneren. Bij de cesuur staat aangegeven hoeveel beoordelingscriteria minimaal voldoende moeten zijn én dat er geen kardinale onvoldoende gescoord mag worden om een voldoende te halen voor het proeve-onderdeel. Het Nbbe legt de KO's volgens vaste voorwaarden vast.

De beoordelaar vult zijn beoordeling in op de computer of op een beoordelingsformulier. Wanneer meerdere beoordelaars beoordelen verschilt het per toets of ze gezamenlijk één formulier invullen of ieder apart. De cesuur is vastgesteld op basis van de expert-consensus cesuurbepalingsmethode. Deze

methode heeft het Nbbe zelf ontwikkeld en is gepresenteerd op het NVE-congres in 2005. De Angoff- en Bookmarkmethode, cesuurbepalingsmethoden die gangbaar waren voor competentiegericht onderwijs, bleken voor het Nbbe niet geschikt omdat ze niet matchten met de keuze van het Nbbe voor beoordelingssystematiek.

De Nbbe-methode komt in grote lijnen op het volgende neer: zeer ervaren en bekwame examinatoren geven een gevoelsmatige, maar wel onderbouwde schatting hoe een grenskandidaat presteert op de beoordelingspunten. Door middel van discussie moeten de examinatoren tot consensus over de cesuur komen. De methode wordt in een aantal stappen doorlopen. In de eerste stappen geeft elke expert apart op het beoordelingsformulier een overall-inschatting aan. Daarna volgt een inschatting per beoordelingscriterium. Tot slot vindt discussie plaats om tot consensus te komen. Deze cesuurbepalingsmethode wordt per toets toegepast.

Als het beoordelingsformulier is ingevuld, is duidelijk of een kandidaat gezakt of geslaagd is. Afhankelijk van de samenstelling van de examencommissie krijgt de kandidaat de uitslag van de voorzitter van de examencommissie of van een van de beoordelaars. Als de kandidaat een onvoldoende of KO heeft behaald, geeft de beoordelaar een toelichting in een feedbackgesprek.

Instructie van de beoordelaars en toezichthouders

Voordat een beoordelaar een toets gaat afnemen, krijgt hij instructie van het Nbbe. Dit houdt in dat de beoordelaar een bijeenkomst volgt van ten minste één dagdeel over examineren in zijn algemeenheid, dat hij een handleiding krijgt waarin alles over de toets en de beoordeling beschreven staat én dat hij een keer meeloopt – als boventallige bij de examencommissie – bij de afname van de betreffende toets. Daarnaast worden extra trainingen variërend van een dagdeel tot twee dagen gegeven ter voorbereiding van bepaalde proeven.

Een voorbeeld is de computersimulatiehulpverlening, een van de proeve-onderdelen voor de bevelvoerder in spe. De computersimulatie is een virtuele, reële simulatie van een ongeval waarbij de examenkandi-

Voordat een beoordelaar een toets gaat afnemen, krijgt hij instructie van het Nbbe

daat als bevelvoerder met zijn (virtuele) bemanning van de tankautospuiter (TS) en het hulpverleningsvoertuig (HV) wordt ingezet. De virtuele beelden worden via een computer op een projectiescherm getoond. De bemanning van de TS en HV, de politie enzovoort zijn virtueel weergegeven personen. De examiner speelt virtuele personen aan de hand van een antwoordprotocol. De rol van de examiner is complex: hij moet én tegenspel geven, de ins en outs van het scenario goed kennen én beoordelen. In de training oefenen examinatoren veel met alle aspecten en krijgen daarbij feedback en begeleiding.

In de toekomst zal de beoordelaar ook de proeve Beoordelaar moeten afleggen.

Bij de geslotenvragentoetsen die online worden afgenomen is geen examencommissie aanwezig, maar een toezichthouder. De toezichthouder wordt in een bijeenkomst van een dagdeel door het Nbbe geïnstrueerd.

Certificering en controles

Soms vereist de afname van een toets een bepaalde locatie. Denk daarbij aan onlinetoetsen of praktijk-simulaties. Deze locaties worden gecontroleerd of ze aan de eisen voldoen en dan gecertificeerd als examenlocatie voor een bepaalde toets.

Verder probeert het Nbbe 10 procent van de examens te bezoeken. Het zijn kwaliteitscontroles om te kijken of het examen verloopt zoals dat is voorgescreven in de handleidingen. Bevindingen worden direct doorgesproken met de examencommissie, maar ook officieel gerapporteerd aan het bestuur van het Nbbe. Intern wordt bekeken op welke rapportage actie ondernomen moet worden.

Alleen in extreme omstandigheden zal een controleur direct ingrijpen. Bijvoorbeeld als hij een gevaarlijke situatie constateert en de examencommissie deze situatie niet oplost of kan oplossen.

Digitale registratie en organisatie van toetsen

Sinds de invoering van [mijn]Nbbe staan alle kandidaten, alle beoordelaars, alle organisatoren – dat zijn opleidingsinstituten die de examens organiseren –, alle soorten examens, alle gecertificeerde (online) locaties enzovoort in dit systeem geregistreerd. Dat

betekent dat alle aanmeldingen digitaal gaan. De kandidaten kunnen 'alles' over zichzelf zien: wanneer ze examen hebben gedaan of gaan doen, welk resultaat ze hebben behaald, welke diploma's enzovoort. Ook de opleiders hebben hier toegang toe.

De beoordelaars kunnen zichzelf digitaal inschrijven voor een examen en de benodigde papieren thuis downloaden. De examinatoren kunnen ook 'alles' over zichzelf zien. Voor welk examen ze benoemd zijn, wanneer ze zich voor een examen hebben ingeschreven, hoe vaak ze een bepaald examen hebben afgenomen enzovoort.

Daarnaast is er een planning zichtbaar en toegankelijk voor iedereen. Dit is ook in het belang van de opleiders. Als bijvoorbeeld in Groningen een praktijk-simulatie wordt georganiseerd, kan een opleider uit Drenthe een kandidaat aan de examengroep in Groningen toevoegen. Het opleidingsinstituut in Drenthe hoeft dan niet zelf het examen voor die ene kandidaat te organiseren.

>>

Kwaliteitscontrole blijft noodzakelijk

Enkele voorbeelden laten zien hoe lastig het is om procedures en regels in de praktijk toe te passen.

- Er mogen geen rekenmachines bij de online-examens gebruikt worden. En toch staan sommige toezichthouders dat toe. De betrokken toezichthouders worden hierop aangesproken.
- De praktijk-simulaties worden regelmatig bezocht door een controleur. Onaangekondigd. De controleur ziet dan vaak actie ontstaan bij de organisator. Even nog de situatie of het materiaal klaarmaken zoals het in de handleiding omschreven staat.
- Soms vergeten beoordelaars wat ze in de training geleerd hebben en creëren ze onbedoeld een valkuil voor de kandidaat, met vaak gevolgen voor de beoordeling. De beoordelaars worden hierop bijgestuurd in een gesprek of in een bijscholing.

Een kardinale onvoldoende leidt direct tot een onvoldoende voor de proeve

- >> Alle uitslagen worden digitaal doorgegeven door de examiner of door een ander computersysteem, bijvoorbeeld bij onlinetoetsen en computersimulaties. De Nbbe helpdesk is beschikbaar als ondersteuning gewenst wordt.

De examenpraktijk

De daadwerkelijke organisatie van de examens ligt bij de organisatoren, de beoordelaars zijn niet bij het Nbbe in dienst, evenmin als de toezichthouders bij online-examens. Daarom worden procedures vastgelegd, beoordelaars en toezichthouders getraind, kwaliteitscontroles gehouden, goed gecommuniceerd enzovoort. En toch gebeuren er tijdens de toetsen dingen waarvan je denkt: hoe is dat mogelijk, dat was toch goed geregeld?

De toekomst

Het Nbbe toetst niet alleen het brandweerpersoneel maar ook enige functies uit de GHOR-sector (geneeskundige hulpverlening onder rampomstandigheden). Dit alles naar aanleiding van de nieuwe Wet op de veiligheidsregio waarvan het ontwerp is aangeboden aan de Tweede Kamer. De behandeling is voorzien in de zomer van 2008. Ook in ontwikkeling zijn de toetsen blijvende vakbekwaamheid. Dit zijn diagnostische toetsen om het niveau van de vakbekwaamheid vast te kunnen stellen. Inmiddels worden hiervoor enige pilots uitgevoerd.

☐ Drs. J.M.P. de Graaf is beleidsmedewerker/onderwijskundige bij het Nbbe.
E-mail: deGraaf@nbbe.nl.

Ook de jachtexamens
van de stichting

staan onder toezicht van de

**Examen
kamer**